

Tot queda en família

Moltes multinacionals i holdings –des de Rumasa a Cinzano o Martini– han intentat introduir-se en el món del cava sense aconseguir-ho. En canvi, diverses famílies arrelades al Penedès des de fa segles han bastit empreses d'implantació internacional amb èxit.

El besavi de l'actual president d'honor de Freixenet va començar l'exportació de vins el 1861.

La història del cava començà dues vegades. La primera, el 1872, quan l'hereu de Can Cordoniu, Josep Raventós i Fatjó, aconseguí destapar, amb èxit, la primera ampolla de xampany elaborada al Penedès. Perquè llavors, i durant cent anys, del cava se'n va dir, sense qüestionar-ho, xampany, catalanitzant la denominació francesa del producte que es volia imitar. El segon naixement s'esdevingué el 1986 i fou un part traumàtic. Els imperatius legals de la Comunitat Europea prohibiren que els penedesencs continuessin posant el reclam de mètode *champenoise* a les etiquetes, i que promoguessin els seus vins escumosos amb el nom tradicional. La solució, difícil i discutida, fou adoptar el nom de cava, en referència al lloc on el vi adquiriria la seva nova condició. Avui la denominació de cava s'ha imposat i triomfa, però a mitjan dècada dels vuitanta, una bona part dels petits productors sentien el canvi com una qüestió d'identitat, quasi com si els haguessin obligat a canviar-se el cognom. I aquesta era –i és– qüestió delicadíssima en un negoci que, malgrat les xifres i la dimensió d'algunes empreses, veritables multinacionals, ha tingut en els tradicionals lligams de família el seu centre de gravetat.

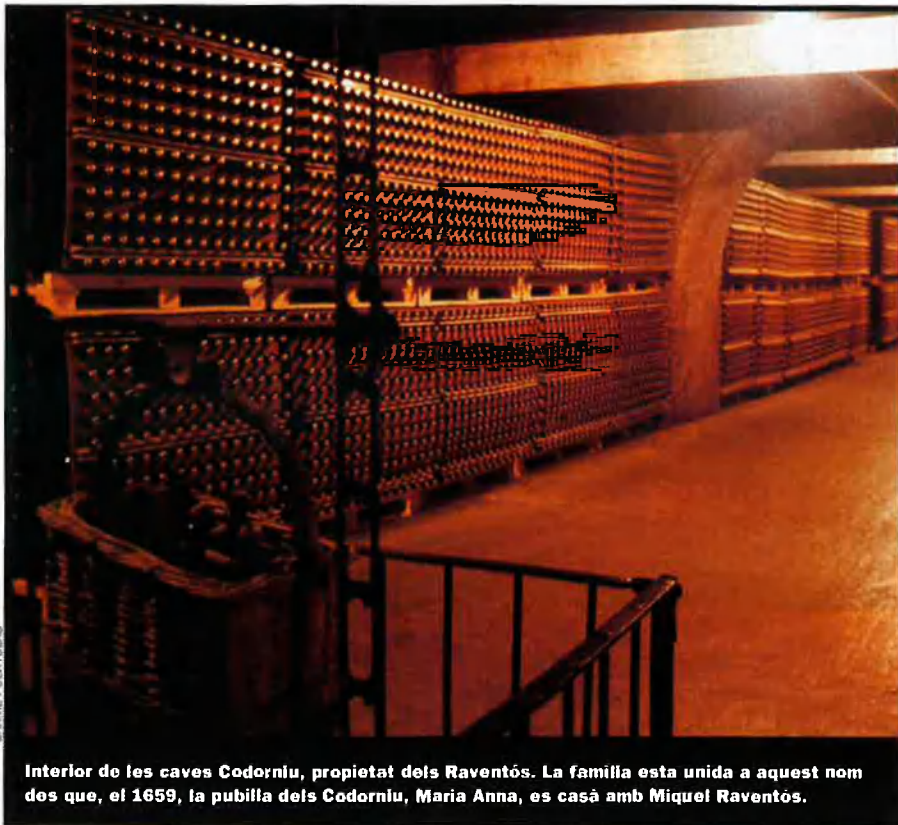
Existeix un principi no escrit que aboca al fracàs les temptatives de les grans empreses forasteres per introduir-se en el sector. Multinacionals i *holdings* com Rumasa, Cinzano o Martini Rosi ho intentaren, sense èxit. En canvi, des de les vinyes, cellers i caves de Sant Sadurní d'Anoia, capital del cava, s'han bastit

empreses d'implantació internacional, com els dos grans del sector: Codorniu i Freixenet.

Els pioners. Quan, vers el 1870, Josep Raventós i Fatjó es posà la fita d'elaborar aquella beguda francesa que estava de moda entre la bona societat europea, no sabia que embarcava la família en una aventura que tardaria seixanta anys a donar beneficis. El desig de fer coses noves, de superar-se i, també, de divertir-se impulsaren la seva iniciativa. De fet, Josep Raventós, l'hereu de can Cordoniu, no necessitava embarcar-se en aventures. Des del segle XVI, la seva família posseïa l'heretat que avui encara és el centre del negoci. El 1551, un inventari dels béns que Jaume Codorniu llegà al seu hereu, Pere Joan, ja es refereix a bótes de vi i a l'elaboració i venda del producte. Durant el segle següent, els Codorniu, a través de la figura de l'hereu, augmentaren el patrimoni, fins esdevenir una de les principals famílies de la zona. Durant la centúria següent, no tenint un fill mascle, Maria Anna de Codorniu fou instituïda hereva de totes les propietats.

El 1659 la pubilla Maria Anna es casava amb Miquel Raventós, hereu, també, d'un considerable patrimoni. Amb aquesta unió, un nou cognom prenia el relleu a l'heretat Cordoniu. Fa quasi quatre-cents anys, doncs, que els noms Raventós i Codorniu transiten junt pels viarans de la viticultura.

Durant els tres-cents anys següents, els hereus de can Codorniu seguiren la tradició d'elaborar diverses classes de vins, misteles i alcohols, que més

Interior de les caves Codorniu, propietat dels Raventós. La família està unida a aquest nom des que, el 1659, la pubilla dels Codorniu, Maria Anna, es casà amb Miquel Raventós.

tard venien a les tavernes de Barcelona. En la història dels caves Codorniu, el paper de gran organitzador correspon a Manuel Raventós i Domènech, hereu del precursor Josep Raventós i Fatjó i setè descendent, en línia directa, de Miquel Raventós i Maria Anna de Codorniu. Durant quaranta-cinc anys d'esforços tenaços, augmentà la producció, fins arribar a les 200.000 ampolles anuals. Però els problemes no deixaren de succeir-se. El 1887, dos anys després de la mort del seu pare, hagué d'afron-

tar la difícil plaga de la fil·loxera, que reconvertiria tot el sector vitivinícola penedesenc. Superada la situació, hagué d'enginyar-se-les per aconseguir que algú comprés un *champagne* que no fos francès. Si la clientela no se sentia atreta per la marca Raventós-Codorniu, era qüestió de substituir-la per noms francesos, que en camuflessin la procedència. Entre aquells noms, subsisteix encara avui el de *Delapierre*, cognom d'un dels especialistes de la regió francesa de la Champagne que Manuel Raventós

havia contractat per transformar el seu negoci.

El 1930, poc abans de morir, l'incansable organitzador defallia. De fet, va aconsellar els seus hereus que deixessin aquell negoci que li havia costat més de vint-i-cinc anys d'amortitzar. En el seu afany modernitzador, però, Manuel Raventós encara introduí una innovació en la família. Trencà parcialment amb la tradició de l'hereu i repartí el negoci entre els set dels onze fills que el sobreviveren. Avui, dos centenars d'accionistes de l'empresa són descendents directes dels seus fills. Per això, a can Codorniu una trobada familiar és, també, una junta general d'accionistes.

Els grans exportadors. La família Ferrer, propietaris de l'altre gegant del cava –Freixenet–, porta l'exportació a la sang. Francesc Sala Ferrer, besavi de l'actual president d'honor de l'empresa, Josep Ferrer Sala, creà la primera marca exportadora de vins –Casa Sala– de Sant Sadurn d'Anoia, el 1861. La família entrà en el negoci del cava vers el 1914, després del casament de la pubilla Sala, Dolors, amb Pere Ferrer Bosc, conegut amb el sobrenom de Freixenet, ja que provenia de La Freixeneda, una finca de l'Alt Penedès que remunta els seus orígens a la baixa edat mitjana.

A l'empara del bon moment que vivia el sector productor de vins escumosos, durant les dècades de 1920 i 1930, Pere Ferrer tornà a intentar l'aventura exterior, obrint una societat de distribució a Nova Jersey, el 1935. La Guerra Civil Espanyola suposà un colp dur per a la

A l'esquerra, Josep Ferrer, president d'honor de Freixenet. A la dreta, Manuel Raventós, antic president de Codorniu. Tots dos han estat els caps visibles de les seves empreses a les últimes dècades.

família. Pere Ferrer i el seu hereu hi perderen la vida. La vídua, Dolors Sala i Vivé i una de les filles, Dolors Ferrer Sala, es posaren al capdavant de l'empresa, mentre esperaven que creixés l'altre fill mascle, Josep Ferrer Sala, que a la llarga hauria d'administrar una empresa repartida, a parts iguals, entre quatre germans (els esmentats Dolors i Josep i les seves germanes, Carme i Pilar Serra Ferrer).

Superada la difícil situació dels anys quaranta i cinquanta, Freixent inicià una etapa de renovació durant la dècada següent, pròleg d'una primera expansió que quallà entre 1965 i 1975. L'aventura internacional tornava a trobar-se en el punt de mira de la família, i s'hi abocaren a partir de finals dels anys setanta. El 1985 acompliren un desig llargament acariciat pels fundadors d'aquesta nissaga del cava: aconseguir instal·lar-se al centre mateix de la Champagne, la terra d'origen d'un mètode que els Ferrer havien convertit en una raó de viure. Hi ho feren adquirint la cava Henri Abelé, una de les tres més antigues de l'acreditada comarca, fundada el 1757.

Al costat de Josep Ferrer Sala, la tercera generació de la família dedicada al negoci (el seu fill i els seus nebots) ha jugat fort amb la vocació internacional heretada. La dècada dels vuitanta fou la de la recuperació del somni americà, amb la compra de propietats a Califòrnia i Mèxic. Sense perdre l'estructura

familiar, Freixenet arriba al segle XXI essent una multinacional que no ha renunciat als principis dels seus avantpassats: vendre fora.

Famílies antigues. Entre les empreses més reduïdes —n'hi ha unes dues-centes en tot el Penedès— la tradició en el negoci també és marca de les cases. Els que poden lluir credencials més antigues són els Llopart. Un document de 1385 ja parla d'una cessió de terres i ceps als germans Bernadur i Ferlandus Leopardi, just en el mateix lloc on avui la família conserva les seves propietats. La seva introducció en el negoci del cava s'inicià el 1887, gràcies a la iniciativa de Pere Massana, descendent del matrimoni que a finals del segle XVIII realitzaren la pubilla Llopart i un Masana. La família recuperà el cognom original el 1886, quan una nova pubilla, Josepa Massana, maridà amb un parent, Jaume Llopart. Però la recuperació del nom no suposà la continuació en el negoci del cava, que la família abandonà el 1901, a causa de la fil·loxera. Seria el nét de Pera Massana, Pere Llopart, qui el 1950 tornaria a provar, amb èxit, de produir caves.

Una altra de les famílies típiques del sector, els Nadal, del Pla del Penedès, disposen de documents que els vinculen a la terra del Penedès des del 1510, quan apareix un Pere Nadal com a propietari d'una finca agrícola. El 1943, un des-

centent seu, l'hereu Pere Nadal i Giró, iniciava l'elaboració de cava, després d'haver replantat unes vinyes que serviren d'aeròdrom durant la guerra civil. Els seus descendents, continuen en el negoci.

La vinculació a la terra i la importància d'aquesta relació ha estat sempre reivindicada. La família Gramona en guarda una anècdota divertida. Ja fa tres generacions que es dediquen al cava, des que el 1929 en produïren la primera ampolla. L'iniciador en fou Bartomeu Gramona, fill d'una família de comerciants de vins i taverners barcelonins, que tenen les seves arrels a Masquefa i a Olesa de Montserrat, on es traslladaren el segle XVI. El comerciant Gramona es casà, el 1909, amb Pilar Batlle, pubilla d'una família de Sant Sadurní, que posseïa 20 hectàrees de terra. Amb el pas dels anys, quan el matrimoni passava recompte del que havien construït, el senyor Gramona es vanagloriava dient que, sense el seu esperit comercial, l'empresa no existiria. La senyora Pilar li responia, amatent, que sense les seves terres, no hagués crescut.

Terra i família, tradició i adaptació continuen teixint les estratègies d'un negoci que, l'any 1999, va produir 23.055.300 ampolles, lluny, molt lluny, de les 200.000 del primer any del segle XX.

Antoni Sella